

(Aşağıdaki metin Türkiye İçin Çevre Alanında Kapasite Geliştirilmesi- Doğa Bileşeni (Eşleştirme) Projesi açılış toplantısında yapılmıştır- 04 Mayıs 2004.)

Sayın başkan, değerli konuklar,

Öncelikle herhangi bir yanlış anlamaya meydan vermemek için kısa bir açıklama yapmak istiyorum. Elinizdeki programda yapacağım konuşma **“STK’ların Eşleştirme Projesinden Beklentileri ve Roller”** olarak tanımlanmış.

Ancak, takdir edersiniz ki benim buradan Türkiye’deki bütün stk’lar adına konuşma yapmam mümkün değil. Böyle bir yetkilendirme olmadığı için bu anlamda bir konuşma etik olmayacaktır. Sürenin oldukça kısıtlı olması sebebiyle yapacağım konuşmada mutlaka eksikler olacaktır. Ancak en azından içeriğine bütün STK’ların itiraz etmeyeceğini düşünüyorum. Veya umuyorum.

Bugün için programın sonuna yaklaştık ve şu ana kadar birçok konuşmacı, Türkiye’nin biyolojik çeşitlilik bakımından önemine değindi. Ancak, ben yine de Türkiye’nin AB biyolojik çeşitliliğine sağlayacağı katkılarının bir kez daha vurgulanması için birkaç çarpıcı örnekle konuşmama başlayacağım.

Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili olup, aynı zamanda ortalama yüksekliği 1100 metreyi aşan tek ülkedir.

5000 metreyi aşan bir, 4000 metreyi aşan dört, 3000 metreyi aşan 22 dağ bulunmaktadır.

Önemli yükseklik farklılıkları, dağların doğrultusu, yamaçların baskısı ve denizlere olan konumu Türkiye’deki iklimin bölgeler arasında önemli farklılıklar göstermesine neden olmuştur.

Örneğin, Akdeniz kıyıları yaz sıcaklığına ulaşırken, Karadeniz kıyıları baharı, İç Anadolu ve Doğu Anadolu ise hala kış mevsimini yaşıyordur. Bu duruma bazen aynı bölgelerdeki dar alanlarda bile rastlamak mümkündür.

Bölgesel iklim farklılıkları birkaç örnekle tanımlamak istiyorum.

Örneğin, Kaçkar Dağları’nın denize bakan eteklerinde yılda 2500 milimetrenin üzerinde yağış düşerken, Tuz Gölü civarına ve Iğdır ovasına düşen yağış miktarı bunun onda biri kadar, 250 milimetrenin altındadır.

Hatay’da yıllık ortalama sıcaklık 20 derece iken, Kars’ta sadece 4 derecedir.

Sıcaklığa bağlı olarak ülkenin değişik yerlerindeki buharlaşma miktarlarında da önemli farklılıklar görülmektedir. Örneğin Kızılırmak Deltasında yıllık buharlaşma miktarı 350 milimetre iken Akdeniz kıyısındaki Göksu Deltası’nda ise yaklaşık 5 katı yani 1600 milimetrenin üzerindedir.

Bu kadar değişkenliği bir arada görmek bazen çok daha geniş kara parçalarında hatta bir kıta olan Avrupa’nın tamamında dahi görmek mümkün olmamaktadır.

Tüm bu özellikleri Türkiye'yi gerek habitat çeşitliliği gerekse tür çeşitliliği bakımından bölgedeki hiçbir ülke ile kıyaslanmayacak ölçüde zengin kılmıştır. Örneğin tüm Avrupa'daki 12000 civarındaki bitki türüne karşılık, 3000'i Türkiye'ye özgü olmak üzere yaklaşık 9500 bitki türü bulunmaktadır.

Bunun anlamı şudur. Türkiye AB'ye katıldığında AB'deki bitki türü sayısı neredeyse %40'tan daha fazla artacak, yaklaşık 16.000-17.000'i bulacaktır. Bu durum hayvan türleri için de geçerlidir.

AB'ye giren her ülke gibi, Türkiye'de AB'ye girmesi halinde kendisine özgü habitat tiplerini ve türlerini Kuş ve Habitat direktifleri eklerine dahil ettirmek durumundadır. Ve bunun anlamı şudur. Türkiye AB'ye dahil olduğunda Habitat ve Kuş direktiflerinin ekleri %50'ye varan ölçülerde değişecektir.

Gerek, Türkiye'nin AB Doğa Koruma Direktiflerine uyum çalışmaları sürecinin bütün aşamalarında, gerekse Eşleştirme Projesinde Türkiye'nin bu özel durumu hiçbir zaman akıldan çıkarılmamalı, özellikle Eşleştirme Projesinin tüm tarafları ve uzmanları projenin her aşamasında bu gerçeği mutlaka dikkate almalıdır.

Bu Proje daha fazlasını öngörüyor. Ama şu üç şeyi mutlaka başarmalıdır.

1-Natura 2000 listesine dahil edilecek potansiyel alanları

2-Habitat Direktifi eklerine dahil edilecek (Türkiye'ye özgü) habitat tipleri ile bitki ve hayvan türlerini

3-Kuş Direktifi eklerine dahil edilecek kuş türlerini

Gerek Türkiye gerekse AB Türkiye'nin biyolojik çeşitlilik bakımından farklılıklarının ve öneminin farkında olmalı ve daha şimdiden tüm programlarını bu gerçeğe uygun olarak yapmalıdır.

Zamanının oldukça sınırlı olması sebebiyle birazda Türkiye'deki STK'lardan ve STK'ların yürüttüğü temel çalışmalardan ve proje ile ilgili olabilecek beklentilerinden bahsedeceğim.

1970'li yılları takiben çevre sorunlarının insan yaşamını tehdit eder boyutlara ulaşması, orman alanlarının ve meraların tahribi, sulak alanların yok edilmesi gibi problemler gerek ulusal düzeyde gerekse yerel düzeyde çok sayıda STK'nın kurulmasına neden olmuştur.

Türkiye'de biyolojik çeşitlilik koruma ve doğal kaynak yönetimi konusunda çalışan envanterlere girdiği kadarıyla 300 civarında ulusal ve uluslararası STK vardır. Bu STK'lar genelde türlerin korunması, orman, bozkır, sulak alan, kıyı ve deniz gibi ekosistemlerin korunması ve sürdürülebilir kırsal kalkınma konularında çalışmaktadır.

Başlangıçta tamamen gönüllülerin katkılarıyla faaliyetlerini sürdürmeye çalışan STK'lardan bir kısmı, son yıllarda Birleşmiş Milletler, Avrupa Komisyonu ve değişik uluslararası kuruluşların sağladığı desteklerle profesyonel kadrolar da çalıştırmaya başlamışlardır.

Ancak, sayısal artışa rağmen profesyonel kapasite yetersizliği ve kamu kurumlarının olumsuz yaklaşımları nedeniyle birtakım istisnalar dışında STK'ların karar süreçlerine yeterince katılamadıklarını ve söz sahibi olamadıklarını görmekteyiz.

Halbuki STK'lar, yerel halkla yakın ve etkili ilişki kurabilmeleri, daha bağımsız hareket edebilme yeteneğine sahip olmaları ve çoğu kez küçük kaynaklarla oldukça kapsamlı işler yapabilmeleri gibi özellikleri nedeniyle tüm dünyada doğa koruma faaliyetlerinde etkin rol almakta ve başarılı çalışmalar yapmaktadır.

Türkiye'de de oldukça sınırlı olanaklara rağmen STK'lar tarafından, ciddi araştırmalar yapılmış, oldukça başarılı koruma çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışmalardan ilk akla gelenleri şöyle sıralayabiliriz.

Türkiye'nin koruma alanları envanterine önemli katkılar sağlayan Önemli Kuş Alanları, Önemli Bitki Alanları çalışmaları, kış ortası kuş sayımları ve kuş halkalama programları, deniz kaplumbağalarının ve Akdeniz foklarının önemli yaşam alanlarının belirlenmesi ve korunması çalışmaları, alan yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanması, kara akbaba ve toy gibi nesli tehlikedeki kuş türleri için eylem planlarının yapılması, bunlarla ilgili yapılan eğitim çalışmaları, kamuoyu bilinci oluşturulmasına yönelik yürütülen onlarca program, değişik gruplara yönelik üretilen yüzlerce basılı materyal STK'ların son 10-15 yılda Türkiye doğasının ve biyolojik çeşitliliğinin ortaya konması ve korunması için yaptığı faaliyetlerden sadece bir kaçı.

Çevre ve Orman Bakanlığı diğer kamu kurumlarına nazaran STK'larla iş birliğine daha fazla önem veren, hatta Merkez Av Komisyonu ve Ulusal Sulak alan Komisyonu gibi karar mekanizmalarında STK'ların yer almasını ön görmüş, her zaman daha demokratik bir yaklaşımı sergileyen bir kurum olmuştur. STK'lar olarak Bakanlığın bu projede de aynı yaklaşımı göstermesini bekliyoruz. Çünkü STK'ların projede etkin olarak rol almalarının projenin başarısına önemli katkılar sağlayacağına inanıyoruz.

Ben Kuş Araştırmaları Derneğinde Sulak Alan Program Müdürü olarak görev yapıyorum. Derneğimiz kurulduğu 1998 yılından bu yana başta Çevre ve Orman bakanlıkları üzere, doğa koruma konusunda faaliyet gösteren tüm kurumlarla yakın iş birliği içerisinde olmuş; başta kuşlar ve yaşam alanlarının korunması olmak üzere tüm doğa koruma faaliyetlerine gerekli katkı ve desteği vermiş, başarılı pek çok çalışma yürütmüştür.

Bu projede de bizden beklenen her türlü destek ve katkıyı olanaklarımız dahilinde vermeye hazır olduğumuzu belirtmek istiyorum.

Ayrıca bütün STK'ların da bizim gibi düşündüğünü biliyor. Bugüne kadar olduğu gibi olanakları dahilinde her türlü katkı ve desteği vereceklerini söylemek istiyorum.

Projenin Türkiye'nin biyolojik çeşitliliğinin korunmasına ve AB'ne uyum çalışmalarına katkılar sağlamasını diliyor, hepimize sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Osman Erdem

Kuş Araştırmaları Derneği

Sulak Alan Program Müdürü